

De Europese Unie belandt steeds meer in de kreukelzone van de internationale geopolitiek

Pijpleidingen voor de Nord Stream 2 worden op een schip geladen.

FOTO: STEFAN SAUER / HOLLANDSE HOOGTE

Coby van der Linde is directeur Clingendael International Energy Programme (CIEP). Reageer via expert@fd.nl.

Vlak voor kerst raakte de Europese Unie (EU) in zwaar geopolitiek energiebeleidweer. Terwijl de inkt nog niet was opgedroogd van de trilaterale overeenkomst over aardgasdoorvoer tussen Oekraïne, Rusland en de EU, tekende president Donald Trump nog dezelfde dag de 2020 National Defense Authorization Act (NDAA), een jaarlijkse beleidsnota van het Amerikaanse ministerie van defensie waarin niet-defensiegerelateerde zaken worden geregeld. Daags voor de ondertekening door Trump, ontving het Nederlands-Zwitserse offshorebedrijf Allseas al een dreigbrief van de Amerikaanse Senatoren Ted Cruz en Ron Johnson, na goedkeuring van de NDAA in beide huizen, om de werkzaamheden aan Nord Stream 2 onmiddellijk te staken en zich niet te laten verleiden om het werk aan de laatste 160 kilometer pijplei-

ding af te maken. Die brief is vast voer voor juristen om de uitleg die beide senatoren geven aan de Act te pareren. Allseas nam echter het zekere voor het onzekere en staakte onmiddellijk de werkzaamheden, met als gevolg dat de pijpleiding pas in de loop van 2020 gereed zal zijn door het inzetten van een Russisch schip dat uit voorzorg al eerder aangeschaft was.

Maar de Act en het begeleidend schrijven van Cruz en Johnson hebben ook grote geopolitieke betekenis. De agressieve wijze waarop het Amerikaanse Congres probeert de besluitvorming in de EU te frustreren is ongekend. De rechtvaardiging wordt gevonden in de ernstige bedreiging van de voorzieningszekerheid van aardgas in de EU, de nationale veiligheid van de Verenigde Staten (VS) en het voorkomen van het spekken van de Russische staatskas. Dat laatste valt overigens mee. De Russische exportopbrengsten in de handel met de EU worden, zo blijkt uit Eurostat-gegevens, vooral verdiend met de export van olie en olieproducten en voor een veel kleiner gedeelte door de export van aardgas.

Maar een dergelijk detail is kennelijk niet besteed aan partij-overstijgende Amerikaanse haviken. Ondertussen opende Rusland de aardgaspijpleiding met China zonder veel Amerikaanse bombarie. Waar de EU wellicht een compliment had verwacht voor het miraculeus bereiken van de overeenkomst waarbij zowel de Oekraïense kool als de Russische geit konden worden gespaard, kregen ze het tegenovergestelde.

De reactie in de EU was fel. Vooral de Duitse minister Heiko Maas oordeelde verbeterd dat de Act een inmenging in binnenlandse aangelegenheden was.

Nord Stream 2 is voor Duitsland juist een verbetering van de voorzieningszekerheid en de nieuwe pijpleiding is een belangrijke troef voor het sluiten van de kolencentrales in Duitsland. Ook Nederland is gebaat bij het openen van Nord Stream 2. Immers de beëindiging van de productie in Groningen zorgt voor een grotere vraag naar importen, inclusief die uit Rusland. Bovendien is het Russische gas zeer concurrerend op de Europese markt, ondanks de kostenverhogende acties van de VS.

Verder is het afwachten of het Amerikaanse vloeibare aardgas (lng) wel deze kant op komt als het handelsdispuut met China wordt opgelost. Rusland toonde met het storten van de uitstaande \$2,9 mrd de goede wil om de overeenkomst met Oekraïne en de EU na te leven en heeft daar ook alle belang bij in deze geopolitieke omstandigheden. Het succes van de door de Europese Commissie uitonderhandelde overeenkomst is dus van korte duur gebleken en heeft niet kunnen voorkomen dat de VS hun sanctiebeleid doorzetten.

GEEN EU-ACTIE

Behalve wat harde woorden kwam er nog weinig actie uit de EU. Het kerstreces kan er debat aan zijn dat de EU nog niet de tanden toont. De kans dat de EU bijvoorbeeld het Amerikaanse lng met een handelstarief straft, zoals China wel deed, is echter niet zo groot. Dit komt niet alleen vanwege de tegenstelde belangen tussen de EU-lidstaten, die door zowel de VS als China steeds worden uitvergroot en uitgebuit. Het probleem is namelijk ook dat de EU de strategische oplossing voor de veranderende geopolitieke energierelaties te ver in de toekomst heeft

gelegd, door alle hoop te vestigen op een duurzame energierevolutie, zonder daarin de huidige en toekomstige energierelaties goed te beleggen.

De EU is hopeloos verdeeld op buitenlands (energie)gebied en de Calimero-achtige reactie van 'het-is-niet-eerlijk' zal weinig indruk maken in Washington DC, noch elders in de wereld. De wereld is veranderd. Ook in de concurrentie met China en Chinese bedrijven delven Europese (energie)ondernemingen steeds vaker het onderspit, niet alleen door toedoen van de staatssteun uit Peking, maar ook door de eigen, steeds strengere, eisen aan buitenlandse (energie)investeringen door Europese financiële instellingen.

Het eigendom van energiebronnen ontglipt Europese ondernemingen en deze ontvallen daarmee ook steeds meer aan de Europese invloed. Naar de wereldhandelsorganisatie WTO hoeven we ook niet meer te gaan, nu de juridische wegen daar zijn afgesneden door een door de politiek gecreëerd gebrek aan rechters. De EU belandt steeds meer in de kreukelzone van de internationale geopolitiek.

De EU beoordeelt de internationale economische betrekkingen nog steeds vanuit een raamwerk van open markten, een raamwerk dat inmiddels vervlogen is. Dat raamwerk past niet meer in het nieuwe tijdperk, waarin armpje drukken door grootmachten, een handelspolitiek van verarm-je-buren, marktontwrichting en ondermijning van internationale instituties voorop staan. De EU is gemaakt voor een multilaterale wereld en niet voor de wereld van brute machtspolitiek van nu. Voor de EU breken roerige tijden aan. Het is erop of eronder.

De agressieve wijze waarop het Congres de EU-besluitvorming frustrert, is ongekend